

**Декларація
щодо принципів незалежності судової влади,
прийнята
Конференцією голів верховних судів країн
Центральної та Східної Європи
о. Бріюні, Хорватія
14 жовтня 2015 року**

ПРЕАМБУЛА

ОСКІЛЬКИ *Міжнародний пакт про громадянські й політичні права* гарантує, що кожен має право на доступ до компетентного, незалежного й безстороннього суду для розгляду цивільних позовів або кримінальних обвинувачень.

ОСКІЛЬКИ *Загальна декларація прав людини* передбачає, що всі люди рівні перед законом і мають право на рівний захист законом.

ОСКІЛЬКИ Конгрес Організації Об'єднаних Націй з профілактики злочинності та поводження з правопорушниками заявив, що незалежність судової влади гарантується державою й закріплюється в конституції або законах країни.

ОСКІЛЬКИ *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод* вимагає, щоб усі держави, які її підписали, гарантували кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, право на життя, свободу, безпеку та інші права і свободи, визначені в Розділі I цієї Конвенції, у тому числі право на справедливий розгляд його справи незалежним і безстороннім судом, установленим законом.

ОСКІЛЬКИ Консультативна рада європейських суддів підтвердила у своїх висновках, що незалежність судової влади є неодмінною передумовою функціонування системи правосуддя.

ОСКІЛЬКИ ці права також захищено іншими регіональними документами та конституціями, законодавчими актами, судовими рішеннями й угодами між країнами-учасницями.

ОСКІЛЬКИ незалежність судової влади є не її привілеєм, а обов'язком, що виникає з права кожного на справедливий суд.

ТА ОСКІЛЬКИ реалізація і захист усіх прав залежать від існування компетентної, незалежної й безсторонньої судової влади.

ЗАЗНАЧЕНІ НИЖЧЕ ПРИНЦИПИ встановлюють стандарти незалежності судової влади як однієї з трьох гілок державної влади та стандарти незалежності окремих суддів. Ці принципи символізують повну прихильність Конференції голів верховних суддів країн Центральної та Східної Європи до верховенства права й призначені бути орієнтиром для окремого судді у виконанні ним важливих судових обов'язків, допомагати судовій владі в самоуправлінні, сформувавши основу для дискурсу між трьома гілками державної влади, а також сприяти формуванню поваги до судової влади та вдячності громадськості судовій владі.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ СУДОВОЇ ВЛАДИ

1. Судова влада – надзвичайно цінний інститут у кожному суспільстві.
2. Загальна декларація прав людини (стаття 10), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (пункт 1 статті 14), а також Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (пункт 1 статті 6) проголошують, що кожен повинен мати право на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Незалежність судової влади є необхідною для реалізації цього права.
3. Для незалежності судової влади треба, щоб:
 - a) судові органи вирішували передані їм справи на основі неупередженої оцінки фактів та свого розуміння права без неналежного безпосереднього чи опосередкованого впливу будь-якого походження;
 - b) незалежність мала і судова влада як інститут, і кожен окремий суддя стосовно справи, призначеної для розгляду цим суддею; і
 - c) жоден суддя не міг приймати рішення у справі через страх, очікування користі будь-якого походження або через будь-який неналежний вплив.
4. Підтримка незалежності судової влади має важливе значення для досягнення її цілей та належного виконання нею своїх функцій у вільному суспільстві, що дотримується верховенства права.

- a) Судді мають демонструвати і впроваджувати високі стандарти правових знань і суддівської поведінки з метою підвищення довіри громадськості до судової влади, що має основне значення для підтримки незалежності судочинства.
 - b) Неупередженість та її демонстрація мають важливе значення для належного виконання суддею своїх обов'язків. Вони застосовуються не лише до самого судового рішення, але й до процесу його прийняття.
5. Незалежність судової влади та суддів гарантується державою й закріплюється в конституції, на найвищому правовому рівні країни.
 6. Обов'язок інститутів держави – поважати й дотримуватися відповідних цілей та функцій судової влади.
 7. У процесі прийняття рішень діяльність судді, який здійснює судочинство одноособово, або суддів, які працюють колективно для винесення рішення відповідно до пункту (а) статті 3, не повинна зазнавати втручання чи впливу з боку будь-якого судді, який не призначений розглядати відповідну справу, ради юстиції, міністерства юстиції чи будь-якого іншого урядовця або установи; винятком є те, що рішення може бути оскаржене до іншого суду. Судова влада має виконувати свої функції відповідно до конституції та законів. Держава має забезпечувати існування процедур та засобів правового захисту незалежності судової влади, у тому числі санкцій проти тих, хто намагається впливати на суддів іншим чином, аніж за допомогою законних судових процедур.
 8. Судді повинні підтримувати цілісність і незалежність судової влади й завойовувати довіру людей, уникаючи непристойної поведінки та її проявів у своїй офіційній і приватній діяльності.
 9. До тієї міри, що відповідає їхнім обов'язкам як представників судової влади, судді, як і інші громадяни, мають право на свободу вираження поглядів, переконань, зібрань та створення асоціацій, за винятком того, що суддя повинен утримуватися від політичної діяльності.
 10. Відповідно до будь-якого закону, що застосовується, судді вільні створювати асоціації суддів та вступати до них з метою представлення своїх інтересів, сприяння своїй професійній підготовці та вжиття інших заходів для захисту своєї незалежності, де це доцільно.

ЗАВДАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ

11. До завдань і функцій судової влади належать:
- a) забезпечення, у відповідних межах судових функцій, для всіх можливості жити безпечно й за принципом верховенства права в суспільстві, яке керується законом;
 - b) сприяння, у відповідних межах судових функцій, дотриманню та реалізації прав людини; і
 - c) безсторонне відправлення правосуддя між фізичними та юридичними особами, а також між фізичними та юридичними особами і державою.

ПРИЗНАЧЕННЯ СУДДІВ

12. Щоб судова влада могла досягати своїх цілей і виконувати свої функції, важливо, аби судді обиралися за заслугами на основі доведеної компетентності, сумлінності та незалежності.
13. Спосіб призначення суддів має бути таким, щоб забезпечувати призначення на суддівські посади осіб, які найкраще підходять для них. Він повинен гарантувати, що при цьому не враховуватиметься неправомірний вплив і таким чином на посади призначатимуться тільки компетентні, сумлінні й незалежні особи.
14. При доборі суддів не повинно бути жодної дискримінації особи за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, сімейного стану, сексуальної орієнтації, майнового, суспільного чи іншого стану; лише вимога про те, що кандидат на посаду судді повинен бути громадянином відповідної країни, не має вважатися дискримінаційною.
15. Підвищення суддів по службі повинно ґрунтуватися на об'єктивній оцінці таких факторів, як компетентність, сумлінність, незалежність та досвід.
16. Процес добору, призначення на посаду та підвищення суддів по службі повинен бути прозорим. Для забезпечення прозорості процесу добору в законі повинні чітко визначатися процедури й об'єктивні критерії добору суддів.

ПЕРЕБУВАННЯ НА ПОСАДІ

17. Судді мають забезпечуватися гарантіями незмінюваності. Строки повноважень суддів повинні належним чином гарантуватися законом. У процесі призначення суддів на посаду не слід застосовувати випробувальний термін, а якщо він є, то потрібно його якнайбільше обмежити. Під час випробувального терміну суддя має право на такий самий захист, привілеї, імунітети й особисту незалежність, що й судді, щодо яких не застосовано випробувального терміну.
18. Рекомендується, щоб усі судді, які здійснюють повноваження в межах певної юрисдикції, призначалися на період, що закінчуватиметься після досягнення певного віку.
19. Судді мають достроково йти у відставку лише за власним бажанням; вони мають звільнитися з посади тільки після обґрунтування їх непрацездатності, вчинення злочину чи інших проступків, що унеможливають відповідність судді займаній посаді. Добросовісне прийняття суддею рішення у справі по суті та із застосуванням закону не повинно призводити до звільнення судді з посади, навіть якщо рішення судді є помилковим, непопулярним або невігідним для державних посадових осіб чи установ. Виходом для тих, хто не задоволений судовим рішенням, є подання апеляції відповідно до закону.
20. Судді, які очолюють палати, не повинні звільнитися з посад через судові рішення судді чи суддів цих палат, що вважаються помилковими, непопулярними чи невігідними.
21. Якщо не застосовується порядок звільнення судді з посади шляхом голосування, процедура звільнення суддів має перебувати під контролем судової влади.
22. Щоразу, коли суддю прагнуть звільнити з посади, він повинен мати право бути належним чином поінформованим про це, а також на повноцінний та справедливий розгляд своєї справи. Жоден суддя не повинен притягатися до дисциплінарної відповідальності чи звільнитися за винесені ним судові рішення, окрім як у разі грубої недбалості чи навмисного порушення закону.
23. Якщо закон передбачає оцінювання професійної діяльності суддів, таке оцінювання має відбуватися з дотриманням принципу незалежності судової влади. Оцінювання суддів може виявляти

питання, у яких їм слід удосконалюватися, та визначати претендентів на підвищення по службі. Оцінюванням не можна зловживати. Воно не може слугувати приводом для звільнення судді з посади.

24. Усі дисциплінарні заходи, процедури відсторонення чи звільнення судді з посади мають проводитися відповідно до раніше визначених стандартів поведінки судді й прозоро.
25. Окрім як з метою забезпечення належного та своєчасного розгляду судових справ, жоден суддя не повинен переводитися компетентними органами, відповідальними за адміністрування судової влади, з однієї юрисдикції чи функції до іншої без власної згоди.
26. Якщо компетентний орган, відповідальний за адміністрування судової влади, – це рада суддів, рада юстиції чи інший подібний орган, то більшість складу такої ради чи органу повинні становити судді.

УМОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ

27. Судді повинні отримувати адекватну їх професії та виконуваним обов'язкам винагороду та мати належні умови перебування на службі. Судді мають отримувати відповідну підготовку. Судді також повинні забезпечуватися належними приміщеннями для роботи, що відобразить важливість верховенства права в суспільстві. Суди повинні бути забезпечені достатньою кількістю суддів та допоміжним персоналом відповідної кваліфікації. Оплата праці суддів повинна бути захищена від зменшення спеціальними законодавчими положеннями. Мають існувати гарантії забезпечення суддів у разі непрацездатності, а також на пенсії на рівні, відповідному оплаті їх праці до виходу на пенсію. Винагорода та умови праці суддів не повинні погіршуватися протягом строку їх повноважень, окрім випадків надзвичайного становища в економіці чи бюджетній сфері.
28. Без порушення будь-яких дисциплінарних процедур або права судді на оскарження чи отримання компенсації від держави відповідно до національного законодавства судді повинні користуватися особистим імунітетом від цивільних позовів, а також імунітетом від відшкодування збитків на основі тверджень про їх неправомірні дії чи бездіяльність при виконанні суддівських функцій. Жоден суддя не повинен мати імунітет стосовно звичайних злочинних дій. Жоден суддя не повинен притягатися до кримінальної відповідальності за злочинні дії без позбавлення імунітету чи відмови від нього. Втім,

оскільки жоден суддя не може бути вищим від закону, щоразу, коли суддя виявляється причетним до злочинних дій, він повинен відмовитися від імунітету.

ЮРИСДИКЦІЯ

29. Суди повинні мати юрисдикцію щодо розгляду всіх питань судового характеру, а також виключні повноваження щодо вирішення питання про те, чи відповідає предмет спору компетенції суду, визначеній законом.

СУДОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ

30. Голови судів не повинні мати виключних повноважень прийняття адміністративних рішень, які можуть впливати на розгляд конкретних справ по суті. Розподіл справ між суддями повинен здійснюватися випадковим чином та на основі чітких, об'єктивних і прозорих критеріїв, заздалегідь визначених зборами суддів відповідного суду.
31. Основна відповідальність за судове адміністрування, у тому числі за призначення, нагляд і дисциплінарний контроль за адміністративним і допоміжним персоналом, повинна покладатися на судову владу або на компетентний орган, більшість складу якого становлять судді чи в діяльності якого судді іншим чином відіграють ефективну роль.
32. Бюджет судів повинен формуватися самими судами чи компетентним органом у співпраці із судами чи судовими органами з урахуванням потреб незалежності судової влади та її адміністрування. Виділеної суми повинно бути достатньо для того, щоб кожен суд функціонував без збільшення навантаження на окремих суддів, що перешкоджатиме швидкому та ефективному відправленню правосуддя.

ВІДНОСИНИ ІЗ ЗАКОНОДАВЧОЮ ТА ВИКОНАВЧОЮ ГІЛКАМИ ВЛАДИ

33. Повноваження законодавчої та виконавчої влади, що можуть впливати на виконання суддями своїх функцій, їх винагороду, умови праці чи ресурси, не повинні використовуватися для погроз чи тиску на конкретного суддю, суддів чи судову владу в цілому.
34. Органи виконавчої влади не повинні пропонувати суддям стимули чи вигоди, а самі судді не повинні приймати такі стимули чи вигоди,

якщо вони можуть вплинути на виконання ними своїх суддівських функцій.

35. Органи виконавчої влади повинні повсякчас гарантувати безпеку й фізичний захист суддів та їхніх сімей. До таких заходів належить захист судів і суддів, які можуть стати чи вже стали жертвами погроз або актів насильства.

РЕСУРСИ

36. Органи законодавчої та виконавчої влади зобов'язані дбати про авторитет судової гілки влади і, коментуючи судові рішення, не повинні критикувати їх до тої міри, яка може підірвати довіру суспільства до судової влади. Органи законодавчої та виконавчої влади зобов'язані поважати судові рішення, повинні уникати дій, які можуть поставити під сумнів бажання цих органів виконувати судові рішення, за винятком наміру подати апеляцію.
37. Судді й органи судової влади повинні мати право брати участь у підготовці законодавства щодо їхнього статусу та загалом функціонування судової системи. Усі проекти законів, які стосуються статусу суддів, відправлення правосуддя, та інші законопроекти, які можуть впливати на судочинство, незалежність судової влади, гарантії доступу громадян до правосуддя, повинні розглядатися парламентом лише після отримання висновку компетентного органу судової влади.
38. Дуже важливо, щоб судді були забезпечені ресурсами, необхідними для того, щоб вони могли виконувати свої функції. Держава зобов'язана забезпечити суди такими ресурсами.

ВІДНОСИНИ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

39. Як ЗМІ, так і судова влада покладаються на підтримку одне одного: як суди підтримують право ЗМІ розслідувати й публікувати інформацію, так і ЗМІ відіграють важливу роль у забезпеченні та підтримці поваги громадськості до судової влади. Судова влада визнає, що право громадськості на отримання інформації про судові рішення, а також відповідальність суддів перед громадськістю вимагають належного висвітлення в ЗМІ рішень і поведінки суддів. У зв'язку з цим процесуальні дії суду мають бути прозорими, крім випадків, коли закон вимагає конфіденційності.

40. ЗМІ повинні поважати й підтримувати незалежність і неупередженість судової влади, а також розуміти, що підтримка громадськістю судової влади й судових рішень є необхідною для виконання судами своїх функцій та приносить велику користь суспільству.
41. Критика суддів, судових рішень та висновків з боку ЗМІ є доречною за умови, що ЗМІ не намагаються переконати суддю чи суддів дійти конкретного висновку.
42. ЗМІ слід утримуватися від несправедливої й необґрунтованої критики судової влади. Якщо ЗМІ несправедливо чи необґрунтовано критикує суддю або його рішення, буде доречною відповідна реакція судді. Оскільки суддя обмежений у наданні публічних коментарів стосовно справ, які він розглядає, таку реакцію мають забезпечити речники суду, асоціації суддів, асоціації адвокатів та інші органи поза межами судової системи.

/Підписи учасників конференції/

*(див. оригінал, розміщений на англomовній версії сайту
Верховного Суду України)*